

BÁRÁNY LÁSZLÓ
Derengés

„Nem lehetne vajon dialógust készíteni
 egy ember és a szelleme között?”

(Széchenyi István: *Napló*)

A gróf egyedül volt, legbelső szobájában. A döblingi elmegyógyintézet hotelszárnyának, a lakosztály néptelen külső helyiségeinek falai még a halkán ejtett szavakat is szinte visszhangozták:

– Nem gondolja, Brach, hogy legfőbb ideje beszélünk vele?

Goergenné, az intézet háziasszonya, a tulajdonos főorvos felesége nem szólította keresztnevén az öreget, mint a személyzetükhöz tartozókat szokta. Az inas a gróf alkalmazottja volt, s most szabódott:

– Csakugyan, megfordult már a fejemben. De hogy őszinte legyek, ezt én inkább kegyedtől várnám.

Az asszony rövid fontolgatás után válaszolta:

– Lehetséges éppen, hogy nélkülünk is elszánja magát egyszer, s végre-végre fogadja a feleségét. Mennyi idő telt is el a forradalom óta? Már csaknem öt év... azóta élnek távol egymástól. Megpróbálhatnék én is közvetíteni közöttük, de akkor a gróf úgy vélhetné, mintha terhemre volna gondját viselni. – Elhallgatott, tűnődött egy kis ideig. Igazában nem a többletmunka miatti neheztelés látszatát, hanem azt a gyanút akarta elkerülni, mintha kényelmetlenné vált volna neki a már eddig is találgatásokra okot adó összezártság. Tárgyilagos hangon folytatta: – Nem tagadom, gyakran jóval több személyes törődést igényel, mint holmi egyszerű idegszatóriumi beteg. Ha ellenben ön beszélne rá, hogy hagyjon fel az elzárkózással, az a grófnő iránti figyelmességéről tanúskodna. Egy grófnak az inasa bizalmi embere...

– Csakhogy az ilyen állásra éppen azzal szolgálunk rá – felelte Brach önérzetesen –, hogy nem bizalmaskodunk a gazdánkkal.

– Most sem tenné, ne gondolja. Éppen hogy lovagias lenne. – A férfi bizonytalanságának láttán a doktorné hozzátette még: – Legyen megértéssel egy elhanyagolt asszony iránt. Vagy ha így jobban tetszik: tegye meg az én kedvemért, Jakob.

Az öreg végül beadta derekát. A beszélgetés hangjai beszűrődhetek a grófhhoz, mert váratlanul kijött szobájából, s megállt előttük. Az asszony elhallgatott, és bocsánatkérően Brach felé mutatott, mintha az imént véletlenül a szavába vágott volna. Ő urának kérdő pillantására szabadkozni próbált, s bosszúsán intett az

udvarias meghajlással máris távozó asszony után. Nem volt a szavak embere, nehézkesen kezdte tervezni magában a kényes bevezetőt, amellyel nekirugaszkodik mondandójának. De mert nemegyszer tapasztalta, hogy minél hosszabb az előkészület, annál körülményesebb és félreérthetőbb lesz a közlendője, most úgy gondolta: jobb mielőbb túlesni rajta.

– Tisztelettel szeretném megkérdezni a gróf úr öccellenciáját, hogy szabad-e aggódnunk a méltóságos grófnéért?

– Miért kellene?

– Természetesen nem miatta, hanem érte. Milyen régen ideköltözött már Bécsbe, csaknem a szomszédba, s éppen úgy nem láthatja férjét, mintha odahaza élne, a cenki kastélyban! Tett talán valaha is olyat, amiért ezt a sorsot érdemli?

– Mit meg nem enged magának, Brach?! – csattant fel Széchenyi. – Természetesen nem adott okot a legcsekélyebb haragomra sem. Ő valósággal egy földre szállt angyal.

– Efelől senkinek sem lehetnek kételyei. Mégis engedtessek megjegyezmem: elsorvad így egy asszony.

Befejezték a szóváltást. Brach érezte, hogy elment a legvégső határig, Széchenyi pedig némaságával jelezte, hogy efféle illetéktelen beavatkozással többé ne is próbálkozzék. Az inas szolgálatkészen várt, míg a gróf visszatért szobájába. Oda, ahol a zárt ajtó mögött, az alkonyi homályban lesett rá az elmúlt évek mindennapos fenyegetése, az önvádakkal gyöttrő, álmatlan éjszaka, amelyben gyilkosnak, hazája és nemzete elpusztítójának, Antikrisztusnak látta magát. Az utóbbi időben a rémlátomások már nem töltötték ki egészében az éji órákat, de a reggelek mégis nagyon lassan jöttek el.

Sokáig olvasott, majd igyekezett elszenderedni, de némi forgolódás után alig egy órára sikerült álomba merülnie, azon túl csak hánykolódott, valós és képzelt vétkeivel küzdött. Feladta az alvás reménytelen kísérletét. Elhelyezkedett rendes éji nyughelyén, a gondolkodószékben, s nézte az ablakon át a sűrű eget. – Miért beszélt Brach többes számban? Kinek a nevében beszélt? – tört rá a kérdés, amelynek először nem is látta át jelentőségét, de érezte, hogy fontos gondolatsort indít el, nem szabadulhat tőle. Önkéntelenül becsukta szemét, ahogy az eszmefuttatáshoz szükséges benső magányt szokta előidézni társaságban is, ha alig számít hallgatójának odaadó figyelmére. Ilyenkor nem tekintett partnerére, lehuny szemmel beszélt, elejét vette annak, hogy félbeszakítsák, s maga is kíváncsian várta, hogy a gondolatok miként fogalmazzák meg önmagukat. Úgy érezte, hogy agya csupán küzdőpályát kínál megzabolázhatatlan ötletek versenyéhez, amelynek kimenetele nem tőle

függ. – Ki más nevében szolt volna Brach – villant át az agyán –, mint a doktornéban, aki oly feltűnő sietséggel távozott! No, igen, cherchez la femme! Keressük az asszonyt, aki a háttérből mozgatja az eseményeket! – idézte fel a közmondásos bölcsességet. – De én vagyok a hibás, hogy ilyen kínos helyzetbe hozok másokat! – S mintha zsilipet húztak volna föl, zúdultak és torlódtak a felismerések, hogy majd utána hullámokban jövő kételemek áradjanak. – Mit képzelsz ez a két ember a köznapi eszével?! Talán azt, hogy olyasmit tudnak mondani nekem, amire magam nem gondoltam soha az elmúlt esztendőkor során, az átvirrasztott éjszakákon? Lehetségesnek tartanák, hogy mindeddig egyszer sem láttam Crescence szemével az ő helyzetét, egy olyan asszonyét, akiről mindenki tudja, hogy tíz hosszú éven át vártam rá epekedő szerelemmel, míg megözyegyült, és oltárhoz vezethetem? S ha más nem is, idestova felnötté lett két fiunk sem láttatná velem valós színben az életét? Ha feltennék, hogy látásom netán elhomályosult az irányában, annak okát csak a féktelen önzésben lehetne keresni? Élvezem talán az ő sanyargatását? Jobb lenne neki, ha ideláncolnám magam mellé ehhez a prométheuszi kősziklához, hogy az ő máját is tépdesse a keselyű? Ha mindennap gyötörném megválaszolhatatlan kérdéseimmel? Vagy mégiscsak rút önzésből fakadt volna elzárkózásom, s csupán kifogás volt, hogy meg akartam kímélni családomat a fenyegető megtorlástól? Tegyük félre azt a kérdést, hogy ha nem vonulok ide az egész világ elől (habár legszívesebben önmagam elől bujdostam volna el) mint elmeháborodott önkéntes száműzött, akkor énrám méltán sújtott volna-e az udvar bosszúja, amiért az érlelődő revolúció feltartóztatásáért tett erőfeszítéseim után végül mégis a forradalom támogatói közé álltam! Azt mindenképpen elmondhatjuk, hogy feleségem és gyermekeink ártatlanul estek volna áldozatul a megtorlásnak.

Ártatlanul... Elodázhatjuk annak a kérdésnek a megválaszolását is, hogy ártó szándék vagy nemes törekvés vezetett-e valakit, amikor a reformoknak, a nemzet megújulásáért és szabadságáért folytatott küzdelemnek az útjára lépett. De akár vétek, akár érdem volt ama útra térni, lehetséges-e, hogy ebben a tekintetben más megítélés alá essünk mi ketten Crescence-szal? A világ a reformok elindítójának tekint engem, pedig ami a Hitelben olvasható, azt jórészt megírták már az angolok és Balásházy János is előttem, csak övele Zemplén megye határán túl nem sokan törődtek, mert nagy gazdasági tudása nem párosult előkelő származással. Az én felelősségem abból fakad, hogy rám, könyveimre és más munkáimra odafigyelt a közvélemény. De ha őszintén magamba nézek, el kell ismernem, hogy Crescence nélkül sosem lettem volna nemhogy vezére vagy hang-

adója, de még szürke eminenciása, akár közrendű tagja sem a reformmozgalomnak. Amikor harminc éve Pozsonyban az országgyűlés elé álltam az Akadémia megalapítására tett felajánlásommal, az a kiállítás engem még inkább meglepett, mint az ámuló, éljenző publikumot. Hiszen kész tervem nem is volt rá, csak rögtönöztem a javaslatot, s egyéb szándékom alig volt vele, mint hogy Crescence szívébe lopjam magam a hon felemelésének nemes eszméjével. Ágáltam, mint egy színész, akinek súgják az író tetszetős szavait. Hasonló eszköze voltam Crescence-nak, mint ma itt a jó szándékú Goergennének Brach... Nekem is egy asszony súgott. Nem túlzottan hízelgő e felismerés egy férfiembernek, ráadásul egykori huszártisztnek, még akkor sem, amikor a közvélemény hódolata övezi. De ha a nemzetet teljesebb szabadság helyett önkényuralom járma alá juttatja – akkor miként tisztázhatná a lelkiismeretét? Az érdemek közösek lehetnek nőmmel, ám a felelősség egyedül engem terhel. Most joggal emészt a szégyen amiatt, hogy könnyelmű nemzetébresztő agitációm nemesebb indítékai nem bensőmből fakadtak, hanem egy eszményi asszonytól, aki az erény útjára csábított!

Nehezen lélegzett. Felállt, az íróasztalhoz ment, világot gyújtott, s egy ívpapírt tett maga elé. Nem tudta még, mi a célja vele, egyelőre a fióknak szánta, ami kikerül tolla alól; az írás korábban mindig megnyugtatta zaklatott kedélyét. Nem tért vissza az előzményekre, onnantól kezdte papírra vetni töprengését, ahol az imént abbahagyta:

Áltathatnám magam azzal, hogy atyámtól kapott örökségem volt a magyarok jövőjéért való munkálkodás. Hiszen ő hasonló áldozatokat hozott a Nemzeti Múzeum megalapításával. De én, bár buzgó olvasója voltam közkinccsé tett könyvtárának, nem igazán becsültem jó apám teljesítményét. Főként azért nem, mert jótékony munkásságát nem jellemezte kitartás, pályáján kiszámíthatatlanul váltakozott a világosító törekvés és a bigott maradiság, s e példa okkal intett az engem is fenyegető állhatatlanságra. Pedig ha csak tőlem függ, talán még szerénységet is tanúsítok, s boldogan rendelem alá mérhetetlen becsvágyamat atyám tekintélyének. Nem egészen véletlenül neveztem a királyt írásaimban gyakran éppen jó atyánknak, amikor még élt bennem a remény, hogy az uralkodó tartja magát esküjéhez, és hű oltalmazója marad az alkotmánynak. Makacsul ragaszkodtam az illúzióhoz.

Feltétlenül udvarhű emberek számtalanszor vádoltak felforgatással. Metternich még arra is figyelmeztetett, hogy szerepem mennyire hálátlan: letről éppen úgy elutasítanak majd, mint az előkelők társaságában. Nem

számíthattam hát kiméltre a forradalomnak és a szabadságharcnak sem a diadala, sem a kudarca esetén. De hogy legfőbb vétkemül azt róják fel a szélsőségeskedők, a köztársaságpártiak, hogy mint aulikus arisztokrata fél-szívvel támogattam csupán a szabadság ügyét, az mellé-fogás. Ha tudnák, mennyivel inkább tartok attól, hogy az ellenkezőjében vagyok elmarasztalható! Hogy ugyanis egy végzetes ponton nem volt kellő lélekjelenlétem, nem láttam világosan a várható következményeket, s szokásomtól eltérően a népszerűbb álláspontra helyezkedtem, kellő körültekintés nélkül. Amikor az első kormányülé- sen szavaznunk kellett róla: eleget teszünk-e a király igényének, hogy Magyarország vállalja magára az addig fölhalmozott államadósság egy tetemes, évente tízmillióra rugó hányadát, legelőször én mondtam ki a nemet. A mindig higgadt Deák is egyetértett a követelés elutasításával. Énbennem csak a pénzügyi megfontolá- sok munkáltak, a közös fejlesztési források korábbi egy- oldalú, Lajtán tútra fordításának ellensúlyozására gon- doltam, s szabadságunk bármi áron való megváltásának parancsoló szükségéről megfeledeztem. A hajdani katona meg sem szólalt bennem. Pedig tudhattam volna én is, ahogy Pulszky Ferenc tudta, hogy a szabadságért meg kell fizetnünk, ha pénzzel nem, hát vérrel.

Amikor így első helyre helyeztem a kincstári szem- pontot, akkor egész filozófiámmal kerültem szembe. Engem gazdaságtani gondolkodóként ismernek a leg- többen, s arra kevésbé figyelnek, hogy nézeteim szerint a gazdálkodás nem öncélú, hanem csupán egyik feltéte- le és eredménye az ember testi-lelki szépítésének. Ezt többször is megfogalmaztam írásaimban.

Ha már háborúba bocsátkoztunk, talán jobb lett volna, ha nem miniszterként, hanem katonaként aján- lom fel szolgálataimat a nemzetnek, hiszen annak idején huszárkapitányként megjártam a Napóleon elleni had- járatot. Igaz, már öreg voltam, de kezdetben éppen tapasztalt tisztok hiányoztak leginkább a honvédsé- regből. A vitézség számtalan megnyilvánulásáról, a legénység áldozatkészségének sok-sok jeléről szóló hírek mellett olyan esetekről is sűrűn kaptunk riasztó értesüléseket, mint például a kassai csatavesztés utáni futásról. Amikor a szétszéledt hadat Szemere Bertalan mint felvidéki kormánybiztos végre összegyűjtötte a Tisza túlsópartján, akkor a tüzérparancsnok biztonság okáért felgyűjtötte maguk mögött a pompás hidat Tokajnál, holott a folyót egész hosszában jég borította. Akármelyik közhonvéd vagy parasztleány, ha megkér- dezik, megmondta volna, hogy mekkora oktalanság ilyet tenni. De miért marasztalnánk el egy fiatal csapattisz- tet, amikor a felső hadvezetés sem állt hivatása magas- latán, állandó nézeteltérések, homlokegyenest ellenkező

stratégiai és taktikai elképzelések osztották meg? Nem is csoda: Kossuth szüntelenül belebeszél a tábornokok dolgába, holott őrajta csupán jelmezként feszült a hon- védatilla, sosem volt katona.

Itt letette a tollat. Tartott tőle, hogy az írás megnyu- gatónak szánt hatása ellenkezőjére fordul, ha a zaklató témát, egykori ellenfelével való viszályát érinti. Felállt, egyszer-kétszer körüljárta az asztalt, majd a szobák hosszán róttá lépteit. Meglepetten tapasztalta, hogy a régről ismert indulat nem keríti hatalmába olyan erővel, mint egykor. Mintha enyhülten gondolna vetélytársára, aki gyökeresen más eszközökkel törekedett elérni azo- kat a célokat, amelyekért ő maga is munkálkodott. Ha az egyik ember stratégiáját szükségképpen akkora távolság választja el a másiktól, mint a másikat az egyikétől – ironizált önmagán a nyilvánvaló összefü- gés korábbi figyelmen kívül hagyásáért –, akkor nem kevésbé lenne logikus egyforma megértéssel, mint egyenlő haraggal fordulnunk egymás iránt. Miért rovom föl valakinek, hogy a maga módján igyekszik célt érni, ha én ugyancsak a magam módján szeretnék? Igaz, ezt csupán egy visszatekintő remetének könnyű belátnia; akkoriban nem olyan idöket éltünk.

Visszaült az asztalhoz, és folytatta az írást.

Minden politikus azzal az illúzióval cselekszik, hogy tudja, mi lesz jó holnapra, vagyis látja a jövőt. De ha így volna is, kérdéses lenne, hogy mi táruult föl előtte? A közeljövő? A távoli utókor? Ugyanaz a szándék vagy tett, amely jó szolgálatot tesz a holnapnak, nem lesz-e káros holnaputánra? Az embernek a kézzelfogható valóság és a távlatok egyidejű szemléletére való képte- lenségéről milyen bölcsen írt a nagy Berzsenyi!

Az előttünk nyíló rózsát letapodjuk,
Messzebb járnak szemünk;
Bámulva kergetjük álmunk tarka képét,
Örökre elvesztjük gyakran éltünk szépét,
S későn hullnak könnyeink.

Én is későn hullatnám a könnyeimet, ha arra a biztos következtetésre jutnék, hogy az államadósság megosztá- sával elkerülhetjük volna a vérontást. Ki tudja, beérte volna-e az udvar ennyivel, vagy egyre újabb, végül mégiscsak teljesíthetetlen követelésekkel állt volna elő? Ez sokkal valószínűbb, ahogy utóbb a trónfosztásra is rákényszerítette az országot, mert lábbal tiporta a maga szentesítette törvényeket. Hiába is mondják, hogy a detronizáció teremtett a háború folytatásához kény- szerhelyzetet, ezt nekem is be kell látnom.

Melyikünk tekintett távolabbra? Én, aki jövőnket az öszszmonarchia keretében láttam biztosnak, vagy Kossuth, aki ezt a korlátot is le akarta dönteni? Megengedem, hogy jó lett volna elnyernünk a teljes függetlenséget, de hogy lehetséges lett volna, azt kizártnak tartom. Láthattuk már Rákóczi esetében: szavakkal, ígéretekkel segítették Párizsból, de londoni diplomáciai fórumokon már másként formálódtak a döntések. A birodalmak közötti európai egyensúly megkívánta, hogy a magyarok férjenek a bőrükbe. Kossuth megkísérelte azt, ami az adott keretek között az én szememben lehetetlennek tűnt fel. Ő a Szent Szövetség fennállásán túlra tekintett, s velem ellentétben kedvező körülményeket sem akart volna elfogadni e rendszerben, mert úgy látta, sőt várta, hogy előbb vagy utóbb, de összeomlik, s aki kapaszkodik belé, azt magával fogja rántani. Én úgy reméltem, hogy egyre erősödő gazdaságunkkal Ausztria fölé kerekedünk, hamarosan mi leszünk a birodalom vezető hatalma, s nem gondoltam rá, hogy egy összeomláskor csak annál mélyebbre zuhannánk.

Más kérdés, hogy Kossuth a birodalom megroppantásával akaratlanul siettette volna a belső földcsuszamlást is. Ő csak a legvégén ébredt rá arra, amit én sosem vesztettem szem elől, hogy a más ajkú országglakókat kár az anyanyelvünk használatára szorítani, s így látszatra magyarosítani, valójában ellenünk ingerelni. A forradalom előtt a tulajdon nyelvükön ők is szívesen vallották magukat hozzánk tartozónak. Ha egyszer valóban recseg-ropog majd a birodalom, akkor nagy ára lesz az egyetlen nemzetiség erőltetésének. Amit egyszer oktroyáltak, azt többé már nem lehet önkéntes alapon elvárni.

Lecsavarta a fényt, ismét szünetet tartott az írásban. Sokáig maradt mozdulatlanul a sötétben. Arra gondolt: ha a nemzeteket nem az tartja egyben, amit a természettől kaptak, hanem amit vállalnak, akkor így kell lennie a polgárok életében is. Amit szabadon választunk magunknak, még ha kevésbé előnyös is, értékesebb, mint a tálcán kínált kedvezőbb lehetőség. A sorstól kijelölt pályát befutni, legyen bármilyen fényes is, nem szolgasság-e? A tulajdon ösvényünket kitaposni több büszkeségre ad okot, még ha kerülök, buktatók tarkítják is. Talán még egy Széchenyi István is járhatott önmaga feladása nélkül azon az úton, amelyen egy asszony hatására indult el. Különben is, mit jelent az, hogy önmaga? Van-e ilyen egyáltalán, és érdemes-e ragaszkodni hozzá? Csak jó lehet, szárnalmas nem? Mi nem határozhatjuk meg tulajdon személyünket önmagunkkal, mint Isten Mózes kérdése nyomán: Vagyok, aki vagyok. Mi efféle válaszokat adunk kilétünk tudakolá-

sára: a földesúr, egy földműves vagyok. Másokhoz soroljuk, hogy elhelyezzük magunkat a társadalomban. Amit cselekszem, azt vajon egy férj, egy apa szándékolta, esetleg egy hívő katolikus, netán egy felsőházi tag – vagy Széchenyi István maga? S vajon melyik a jobbik eset? Ha tulajdonságaim megváltoznak az évek során, marad-e bennem bármi is azonosnak? Ha igen, mi lehet ez az állandó? Amit jellemnek szoktak nevezni? Vajon minden emberben van ilyen, vagy csak az igazán állhatatosakban? Ki a szilárdabb erkölcsű, aki nem igazítja véleményét, viselkedését a pillanat igényeihez, vagy aki a változó helyzeteknek megfelelően alakítja magatartását? Az ingadozót, ha önös érdekei mozgatják, elítélem. De a magam vezérelvét politikai szereplésem kezdetén úgy fogalmaztam meg, hogy a valóban következetes férfi a királlyal tart, ha neki van igaza, és a néppel, ha annak van igaza. Emellett most is kitartatok, sőt ma még inkább, hiszen nincsen királyunk. Ki az ingadozó? Aki nehezen választ a fejedelem vagy a népe között? Sokkal inkább az, aki az igazság mellett dönt határozatlanul.

Derengett már, amikor ismét a kézirat fölé hajolt. Arra gondolt, hogy még a gyengeelméjű Ferdinándot is képes volt jó atyáknak titulálni, de Ferenc Józsefet, az önkényuralom véreskezű császárárt másnak, mint fertelmes hóhérnak, nem nevezheti. Tömören csak ennyit írt, de e sorok több elégedettséggel töltötték el, mint bármely gondolata, amelyet valaha is papírra vetett:

„»Bosszú« a legundokabb emberi bűn, és húszéves bosszúálló fejedelem valóban nem egyéb, mint émelegést okozó pökelem, sőt undok iszonyat, kit minden jobb ember lelkéből megvet”.

Óriási megkönnyebbüléssel tette félre a tollat. Hatalmas kő gördült le a szívéből. Annyi év után először érezte úgy, hogy második élete, amelyet magányban töltött, nem kiigazította, hanem igazolta az elsőt. Tapasztalatai Crescence hatásától nem befolyásoltan is az egykori útra vezették. Mégsem volt hát ráutalva az eszményi alak erkölcsi fölényére ahhoz, hogy a hazafiúi küzdelmet válassza, s annyit tegyen a honért, amennyi embertől valaha is tellett. Mára már nem az asszony két szép szeméért, de tulajdon lelke nyugalmaért letaszította szívében trónjáról a zsarnokot, a gonosz, öreg lelkű ifjú császárt. A diákok lázadó lelkesedését engedte szétáradni magában: ha már átestünk a forradalmon és bekövetkezett a megtorlás, akkor miért kellene többé olyan óvatosaknak lennünk?

Sohasem volt ennyire szabad. Nagyon nagy ára volt e fölszabadulásnak, amelyet szívesen meg is adott

volna. De tudta jól, hogy megfizetnie érte a véten Crescence-nak kellett, aki mit sem nyert a sokévi magányon, míg ő maga az önteltség évtizedei és a szüntelen önostorozás évei után e hajnalon végre megkapta a sorstól a vágyott önbecsülés ígértét. Azt a legfőbb jót, amelynek Crescence magától értődő természetességgel és szerénységgel, már-már alázattal, mint ahogy mostani helyzetét is elfogadta, kezdettől a birtokában volt.

Méltatlanul bántam nőmmel? – támadt a kérdés benne. – Kétségkívül rettenetesen, akárcsak önmagammal, de talán mégsem egészen méltatlanul kettőnköz. Mint egy szobrász, megdermesztettem, ám ezzel meg is örökítettem szerelmünket a fénykorában.

Évek óta először tudta elképzelni, hogy többé nem térnek vissza az álmatlanságot kísérő rémlátomásai.

Összehajtotta a papírost levél formájúra, s utolsó tollvonással ráírta megszólításul felesége nevét.

Virradattól türelmetlenül várta az inas jelentkezését. Átadta neki a levelet, azzal az utasítással, hogy gondoskodjék mihamarabbi kézbesítéséről. Azután meggondolta magát, s visszavette a borítékot. Bántó reggeli józansággal úgy látta, hogy a tartalma sem nem magánlevél, sem nem írói munka, korai lenne hát bárki elé bocsátania. Ráér akkor, amikor egyszer majd – talán inkább utóbb, mint előbb – könyv lesz belőle. Összetépte a nyersfogalmazványt kis darabokra, hogy egyelőre nyoma se maradjon, ne kerülhessen avatatlanok, különösen ne a besúgók szemei elé. Eltöprengett, a földet nézte. Végül fölszegte fejét, s azt kérte Brachtól:

– Mondja meg a grófnőnek, hogy várom.

SZIKRA JÁNOS

Kardnyelésem, fakírságom, verseim

*Nem a párduczimé az érdem,
az élet
teknőctalpakon is önmagához érkezik.*

*Kinában a perc költői,
vízjeleket írtam volt a tumultusban szórecsettel
az aszfaltra,
az emlékezet fölszáradó arcvonásait?*

*Túrtem,
hogy minden vályútól, akoltól, emberszuszogástól,
Isten égboltja alól is eltaszítsatok?*

*Az volt a baj,
hogy békében szerettem volna élni még a háborúval
is?*

*Őrjöngem, lázítanom,
napsugaras szívvel ölnöm kellett volna –
s megbékéltem, szarháziak, veletek.*

*Az én fennkölt kardnyelésem,
nyilvánosság előtt elkövetett vetkőzésem,
undorító fakírságom,
senkinek sem kellő költeményeim!*

Föld alatt barangoló

*Nem téved el: nem tart sehová.
Hozzá indul el tőle minden út.*

*Egyre vakítóbb fölötte
csillagösvénye, a távlatlanság.*

*Csonterdőn nem csűrhezett senkivel,
fajtája címeres élősdije*

*nem lett belőle: táltos, tintahal,
versét nem olvashatta el Hrabal.*

*Társául három hajszál szegődött
Szentendrén, egy valahai őszön.*

*Lélegző gránit, várjon vágytalan.
Vércsemagasból a sors lecsap.*

*Verődjön arcába újra
októberben a vérpötty madárcseresznye,*

*kússzanak be áprilisban ajtaján
a föld alatt barangoló árnyak.*

*Kiteljesedvén le is kell hullani.
Önsúlyát meddig tudja még tartani?*